

**ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ:
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ
В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ГАЛУЗІ**

У статті зосереджується увага на процесах інформатизації та комп'ютеризації процесу навчання. Розкрито поняття «технологія навчання», «комп'ютерна технологія», «інформаційна технологія». Визначено функції та види інформаційних технологій навчання. Охарактеризовано умови інформаційно-педагогічної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: *інформатизація, комп'ютеризація, технологія навчання, комп'ютерна технологія, інформаційна технологія, інформаційно-педагогічна компетентність.*

В статье обращается внимание на процессы информатизации и компьютеризации обучения. Раскрыты понятия "технология обучения", "компьютерная технология", "информационная технология". Определены функции и виды информационных технологий обучения. Охарактеризованы условия информационно-педагогической компетентности будущих учителей физической культуры.

Ключевые слова: *информатизация, компьютеризация, технология обучения, компьютерная технология, информационная технология, информационно-педагогическая компетентность.*

In the article the attention on the processes of informatization and computerization of a teaching process is concentrated. The concepts of "teaching technology", "computer technology", "information technology" are determined as well as the functions and types of information technologies. The conditions of informational and pedagogical competence of future teachers of physical training are described.

Key words: *informatization, computerization, teaching technology, computer technology, information technology, informational and pedagogical competence.*

Постановка проблеми. Головним завданням вищої освіти на всіх етапах розвитку суспільства є підготовка фахівців із новим типом мислення, які володіють високим рівнем загальної професійної підготовки, здатні до відтворення знань і самоосвіти, уміють прогнозувати наслідки своєї діяльності. Однак реалії сьогодення свідчать про невідповідність реального рівня

професійної підготовки сучасного випускника ВНЗ соціальному замовленню суспільства. У зв'язку з цим учені відзначають певні проблеми при підготовці майбутніх фахівців:

- небажання студентів вчитися через незадоволення методами навчання;
- відсутність творчого підходу до навчання;
- зниження пізнавальної активності і мотивації до здобуття професійних знань.

На наш погляд, вирішення означених проблем можливе завдяки впровадженню інформатизації та комп'ютеризації у навчальний процес, використанню інформаційних та комп'ютерних технологій під час підготовки майбутніх учителів фізичної культури, а також формуванню в студентів інформаційно-педагогічної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження багатьох учених демонструють ефективність використання інформаційних технологій у навчальному процесі (С. Д. Каракозов, К. К. Колін, Г. А. Кручинина, М.М.Левіна, Е. І. Машбиц та ін.). На думку провідних фахівців у галузі інформатизації освіти (Г. А. Бордовський, Б. С. Гершунський, М. П. Лапчик, І.В. Роберт, Б. Я. Рад та ін.), сьогодні можливості інформаційних технологій значно випереджають практику їх ефективного використання в навчальному процесі. Проте невирішеним залишається питання формування інформаційно-педагогічної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації вищої освіти.

Мета статті – проаналізувати процес формування інформаційно-педагогічних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури в умовах інформатизації вищої освіти.

Завдання:

- охарактеризувати процеси інформатизації та комп'ютеризації вищої освіти;
- дати визначення поняттям «технологія навчання», «комп'ютерна технологія», «інформаційна технологія»;
- обґрунтувати функції та види інформаційних технологій навчання;
- проаналізувати умови формування інформаційно-педагогічної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Підґрунтям модернізації системи вищої професійної освіти в галузі фізичної культури можна вважати розроблену В.А.Магінім концепцію, основною ідеєю якої є створення педагогічної системи, що базується на активному використанні інновацій та інноваційних технологій в навчально-виховному процесі.

Основою розробленої моделі модернізованої системи професійної підготовки фахівців із фізичної культури є інноваційне середовище, що включає:

- принципи функціонування моделі (адекватності сучасним вимогам, технологічності, варіативності, динамічності, індивідуалізації);
- умови функціонування моделі (організаційні, психологічні, педагогічні, методичні);

- компоненти професійної компетентності фахівця (мотиваційний, когнітивний, операційний);
- етапи реалізації моделі (формування у студентів інноваційного мислення; вивчення інноваційних технологій у галузі фізичної культури і спорту; практична реалізація інноваційних технологій у галузі фізичної культури і спорту);
- моніторинг професійно-особистісного розвитку майбутніх спеціалістів;
- рівні сформованості компонентів професійної компетентності фахівців інноваційного типу (репродуктивний, адаптивний, творчий), визначення яких дозволяє здійснювати диференційований підхід і корекцію процесу формування готовності фахівців із фізичної культури і спорту до професійної інноваційної діяльності [5].

Інформатизація суспільства – процес прогресивно наростаючого використання інформаційної техніки для виробництва, переробки, зберігання і поширення інформації. Багатьма вітчизняними вченими і педагогами, що займаються розробкою питань інформатизації освіти, підкреслюється, що інформаційна культура викладачів і студентів, практичне вміння використовувати її в навчальному процесі – найважливіший чинник інформатизації процесу навчання у ВНЗ.

Нове розуміння завдань інформатизації безумовно повинно знайти своє адекватне відображення в програмах, методиках і навчальних планах системи вищої освіти, а також у системі підготовки фахівців фізкультурного профілю. При цьому зміни мають бути внесені не лише до змісту курсу інформатики, але й у зміст навчальних курсів ряду гуманітарних дисциплін, таких як філософія, економіка, соціологія, психологія і педагогіка, а також знайти відображення у дисциплінах фахового циклу [7].

Інформатизація освіти передбачає спрямованість системи професійної підготовки на формування інформаційного середовища у ВНЗ, широке застосування в навчальному процесі нових педагогічних, у тому числі й інформаційних технологій. У зв'язку з цим Державна національна програма „Вчитель” серед провідних напрямків розвитку системи освіти передбачає оновлення змісту і форм професійної діяльності педагогічних працівників, підвищення ролі вчителя у розвитку інформаційного суспільства. До основних заходів, спрямованих на виконання Програми, крім іншого, належить забезпечення підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах упровадження сучасних інформаційних технологій.

Найважливішим компонентом сучасної системи освіти є комп'ютеризацією процесу навчання, під якою розуміється забезпечення його електронно-обчислювальною технікою, відповідною навчальною і методичною літературою і включення цієї техніки і літератури в процес навчання студентів. Комп'ютерна наука розвивається інтенсивно, основне її завдання полягає в тому, щоб своєчасно коректувати навчальні курси, підтримуючи їх на рівні швидких вимог користувачів комп'ютерів.

Для розуміння змісту поняття «інформаційна компетентність» вважаємо за необхідне дати визначення понять «технологія навчання», «комп'ютерна технологія», «інформаційна технологія».

Спочатку термін «технологія навчання» був пов'язаний лише з використанням у навчанні ТЗН засобів програмованого навчання. Інше розуміння терміна – впровадження наукових знань у процес навчання або розуміння системного підходу до побудови навчального процесу.

Таким чином, поняття «технологія навчання» включає дві групи питань, перша з яких пов'язана із застосуванням технічних засобів у навчальному процесі і програмованим навчанням (*technology in education*), друга – з його організацією або технологією (*technology of education*).

Комп'ютерна технологія – це сукупність засобів та інструментів, що допомагають підготувати фахівців різних галузей знань, дозволяють застосовувати абсолютно новий спосіб вивчення світу і обробки даних.

Під інформаційною технологією мається на увазі сукупність засобів і методів, що забезпечують пошук і обробку інформації, сприяють підвищенню ефективності професійної діяльності спеціаліста.

Інформаційні технології міцно увійшли у сферу діяльності фахівців із фізичної культури. Їх застосування здійснюється як на простому рівні — веденні діловодства, створенні бази даних тощо, так і на рівні, де потрібні спеціальні знання і уміння — аналіз техніки руху спортсмена, проектування тактичних схем ведення спортивної боротьби, аналіз функціонального стану спортсменів, оцінка адаптаційних можливостей людини до фізичного навантаження тощо. Спілкування фахівців із фізичної культури (спортсменів, тренерів, викладачів), обмін інформацією, участь у змаганнях, подання заявок все частіше здійснюється з використанням Інтернету. У той же час, аналіз літератури з проблеми підготовки фахівців з фізичної культури свідчить про недостатність застосування сучасних інформаційних технологій у процесі викладання навчальних дисциплін.

Дослідниця Т. А. Степанова щодо цього аналізує складові науково-методичного забезпечення оволодіння комп'ютерними технологіями:

- банк освітніх технологій, інформаційна база їх концепцій, алгоритмів, навчально-методичного забезпечення;
- критерії вибору освітньої технології, відповідні позиції проектування нової освітньої практики;
- механізми включення (використання, впровадження, освоєння) інноваційної педагогічної технології в навчальний процес.

При підготовці студентів педагогічних ВНЗ дослідниця визначає наступні етапи:

I. Використання комп'ютерних технологій при вивченні спеціальних дисциплін навчального плану педагогічного університету.

II. Спеціальна методична підготовка до використання комп'ютерних технологій у школі, професійній діяльності.

III. Спеціальна методична підготовка до використання комп'ютерних технологій у дослідницькій діяльності студентів.

Науково-методичне забезпечення комп'ютерних технологій передбачає зміну змісту технологій підготовки майбутнього фахівця, розробку моделі науково-методичного забезпечення, здійснення систематичного моніторингу, контролю і оцінювання діяльності студентів [7].

Незважаючи на високий освітній потенціал, інформаційні технології ще не знайшли широкого застосування у сфері фізичної культури. Нині про необхідність інформатизації вищої школи свідчить той факт, що одним із головних показників державної акредитації, що визначає статус вищого навчального закладу, є показник "інформатизація ВНЗ" — наявність засобів обчислювальної техніки і застосування їх у навчальному процесі, в науковій діяльності, управлінні ВНЗ.

Отже, сучасні ВНЗ повинні мати достатню комп'ютерну базу. Проте як свідчить наше дослідження і аналіз наукової літератури, використання інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури обмежується лише викладанням дисципліни "Інформатика" і застосуванням студентами комп'ютера на рівні користувача.

Дослідження С. Ж. Козлової дозволило сформулювати основні вимоги до інформаційних електронних засобів навчання у ВНЗ при підготовці майбутніх учителів фізичної культури:

- засвоєння визначеного обсягу знань за певний час;
- реалізація творчого потенціалу студента і врахування індивідуальної швидкості засвоєння знань;
- періодичне включення елементів оперативного контролю знань;
- можливість реалізації отриманих раніше знань у майбутній професійній діяльності;
- забезпечення взаємозв'язку теоретичного, навчально-контролюючого і творчого компонентів із розділів теми.

Реалізація вимог до інформаційного простору забезпечується шляхом формування комп'ютерних навчальних фільмів з окремих тем предмета, що вивчається, в яких реалізовані теоретична, навчально-контролююча і творча складові. При цьому теоретичний розділ повинен містити як власне теоретичну інформацію, так і алгоритми вирішення професійно-прикладних завдань. Застосування в оперативному контролі теоретичного обґрунтування правильних і спростування помилкових відповідей забезпечує включення в процес здобуття знань другої сигнальної системи центральної нервової системи і дозволяє значно зменшити час на вивчення матеріалу та закріплення знань. Оптимальною формою розвитку творчих здібностей студентів є виконання завдань в інформаційному середовищі.

Електронний навчальний посібник забезпечує формування інтересу до професійної діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання. Встановлено, що він сприяє розвитку таких якостей студентів, як старанність в оволодінні новими знаннями, здібність до самостійного вивчення програмового матеріалу, співпраці під час навчання; викликає інтерес до науково-дослідницької роботи, професійно-педагогічної діяльності. Про вищезазначене свідчать дані, отримані С.Ж. Козловою під час проведення експериментальної роботи [3].

Ефективний електронний навчальний посібник повинен враховувати основні функції інформаційних технологій у професійній підготовці студентів:

- освітня (знання, спілкування завдяки інформаційним засобам);
- розвиваюча (умови для самореалізації);
- виховуючи (спрямованість на здобуття професії);
- контролююча (здійснює контроль за якістю засвоєння навчального матеріалу);
- адаптивна (сприяє звиканню до змісту і режиму праці).

Аналіз теоретичної літератури дозволив виділити наступні *види інформаційних технологій*: навчальна, тренувальна, контролююча, моделююча, прогноуюча, ілюструюча, технологія дистанційного навчання, технологія баз даних, мережева технологія на основі глобальної мережі Internet, технологія мультимедіа [4].

Провідними інноваційними технологіями в галузі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури можна вважати: інформаційні технології, технологія спортивно-орієнтованого фізичного виховання; технологія олімпійської освіти; формування здорового способу життя; технологія організації змагань; технологія організації моніторингу стану фізичного здоров'я населення, фізичного розвитку дітей, підлітків і молоді.

Сучасні інформаційні технології навчання повинні зайняти гідне місце в професійно-педагогічній підготовці студентів факультетів фізичної культури під час організації наступних форм і видів роботи: лекції, семінарські та практичні заняття, заліки й іспити, самостійна робота, підготовка курсових і дипломних робіт, організація наукової і методичної роботи. При цьому роль сучасних інформаційних технологій полягає в підвищенні мотивації та активізації пізнавальної діяльності студентів, формуванні навичок самостійної роботи, підвищенні рівня інформаційної культури.

Метою вищої педагогічної освіти сьогодні стає не повідомлення студентам наукових фактів, а розвиток уміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в стрімкому потоці наукової інформації, необхідної для майбутньої професійно-педагогічної діяльності. Комп'ютер є не лише засобом навчання, він впливає на всі інші компоненти навчання: цілі, зміст, методи та організаційні форми. Майбутньому вчителю фізичної культури недостатньо бути лише фахівцем своєї галузі, йому необхідно добре орієнтуватися в широкому спектрі освітніх технологій, уміти їх використовувати в навчальному процесі, забезпечувати якісну підготовку учнів.

Необхідною умовою готовності майбутнього вчителя фізичної культури до здійснення своєї професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства стає наявність у випускників факультету фізичної культури *інформаційно-педагогічної компетентності* як складової базової професійно-педагогічної компетентності.

Під інформаційно-педагогічною компетентністю студентів – майбутніх учителів фізичної культури — ми розуміємо сукупність професійних, комунікативних, особистісних якостей, що дозволяють йому досягати високих

результатів у навчально-виховному процесі в умовах швидкої зміни інформаційного середовища.

Необхідними професійними якостями, що у процесі впровадження комп'ютерних технологій дозволяють стверджувати про становлення інформаційно-педагогічної компетентності як частини загальної професійно-педагогічної компетентності, є наступні характеристики майбутніх учителів фізичної культури:

- розширення категоріального, понятійного і концептуального апарату професійного педагогічного мислення;
- орієнтування у сфері предметів, що вивчаються, в умовах наростаючого процесу інформатизації освітньої системи;
- здібність до інтеграції особистого досвіду в сучасному інформаційному середовищі;
- готовність до оновлення педагогічних функцій в умовах інформаційної взаємодії;
- розвиток креативних якостей, що дають можливість генерувати педагогічні ідеї в сучасному інформаційному середовищі;
- наявність інформаційного мислення;
- моделювання інформаційного простору і прогнозування результатів власної інформаційної діяльності;
- готовність до спільної зі всіма суб'єктами інформаційної взаємодії з освоєння наукового і соціального досвіду;
- освоєння культури здобуття, відбору, зберігання, відтворення способів передачі та інтеграції інформації (у тому числі в межах обраної галузі фізичної культури);
- здатність до вироблення індивідуального стилю інформаційної поведінки.

Дослідник П. К. Петров окреслює *педагогічні умови*, за яких формується інформаційно-педагогічна компетентність:

- становлення особистісно-творчої концепції педагогічної діяльності, формування цілісності педагогічної діяльності;
- розвиток позиції рефлексії студента;
- залучення студента до інноваційної діяльності;
- диференціація та індивідуалізація в процесі підвищення науково-педагогічної кваліфікації;
- упровадження варіативних форм підвищення професійно-педагогічної культури майбутніх учителів фізичної культури [6].

Багаторічний досвід роботи в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди дозволяє мені стверджувати, що професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури повинна враховувати й нові умови, які з'являються завдяки сучасним міжнародним, національним вимогам до підготовки фахівців.

Так, майбутній учитель фізичної культури розглядається нами як особистість, яка вмотивовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-

виховної діяльності в умовах упровадження сучасних педагогічних технологій у вищих навчальних закладах для забезпечення в подальшій професійній діяльності здорового способу життя школярів. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури характеризується як процес, що відображає науково-методичні, обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування протягом усього періоду навчання готовності студентів до професійної діяльності в ЗОШ з організації фізичного виховання школярів з урахуванням сучасних вимог [1].

Ми наголошуємо на тому, що одним із сучасних засобів оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України є впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних.

Наше багаторічне дослідження свідчить, що у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури засадами використання інформаційних технологій та Інтернету можна вважати: самостійний пошук студентами інформації на веб-сторінках, створення студентами особистісних творчих продуктів з теми, яка вивчається, демонстрація особистісних творчих продуктів студентів для веб-глядачів, використання тематично підібраних гіпертекстових матеріалів, електронної пошти, робота з каталогами літератури різних бібліотек [2].

Теоретико-методологічний та практичний рівні професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури повинні ґрунтуватися на впровадженні засобів інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності: усвідомлення майбутніми вчителями інформаційних технологій як важливого засобу успішної професійної діяльності, а не тільки як мети діяльності; формування інформаційного середовища; поетапність і структурна чіткість процесу навчання із урахуванням його специфіки (спортивна діяльність студентів, часті виїзди на змагання, значні фізичні навантаження); систематичне включення студентів в активну педагогічну діяльність із застосуванням інформаційних технологій; забезпечення спрямованості студентів на творчу самореалізацію, чому сприяє оцінка її результатів з урахуванням індивідуальних особливостей студентів. Системна реалізація цих умов забезпечує продуктивну підготовку студентів до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності.

Так, готовність майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності можна розглядати як складову загальної професійно-педагогічної компетентності студента до діяльності, що характеризується здатністю педагога застосовувати інформаційні технології для забезпечення процесу фізичного виховання школярів й аналізу його результатів та вміння передавати школярам спеціально відібраний і дидактично опрацьований за допомогою засобів інформаційних технологій навчальний матеріал.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що вирішення проблеми готовності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення професійної діяльності в

умовах інформаційного суспільства можливий за умови сформованості у випускників факультету фізичної культури інформаційно-педагогічної компетентності як базової професійно-педагогічної компетентності. Інформаційно-педагогічна компетентність студентів, що розглядається з позицій особистісно орієнтованого підходу, включає знання і вміння в галузі універсального прикладного програмного забезпечення та в галузі спеціалізованого прикладного програмного забезпечення.

Проте оцінюючи стан означеної нами проблеми, визначимо, що наявні науково-педагогічні дослідження і розроблені на їх основі методичні матеріали не забезпечують належної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, тому потребують більш ретельного дослідження і подальших перспективних розвідок у даному напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах / І. Б. Гринченко // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис. – К. : Гнозис, 2011. – Дод. 3. – Т. 7. – С. 84-93. – (Темат. випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»).

2. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Європі й Україні / І. Б. Гринченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2012. – Вип. 35. – Ч. 2. – С. 176-184. – (Серія «Педагогіка і психологія»).

3. Козлова С. Ж. Эффективность информационных технологий в профессиональной подготовке студентов высших учебных заведений физической культуры : авт. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : 13.00.04 / С. Ж. Козлова. – Челябинск, 1999. – 20 с.

4. Лищук И. В. Педагогическое проектирование профессиональной подготовки специалистов по физической культуре с использованием информационных технологий : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец.13.00.08 / И. В. Лищук. – Калининград, 2008. – 20 с.

5. Магин В. А. Модернизация системы профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорте на основе инновационных технологий : автореф. дис. на соискание ученой степени докт. пед. наук : спец.13.00.08 / В. А. Магин. – Москва, 2006. – 39 с.

6. Петров П. К. Система подготовки будущих специалистов физической культуры в условиях информатизации образования : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. пед. наук : спец.13.00.04 / П. К. Петров. – Ижевск, 2003. – 40 с.

7. Степанова Т. А. Научно-методические основы использования компьютерных технологий в процессе профессиональной подготовки студентов института физической культуры : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Т. А. Степанова. – Ростов-на-Дону, 2001. – 18с.

Дата надходження до редакції: 17.12 2012 р.